

**ФОНДОВИЙ РИНОК ТА ЙОГО РОЛЬ У ФІНАНСУВАННІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

Бечко Петро Кузьмич,

к.е.н., професор

Бондаренко Наталія Вікторівна

к.е.н., доцент

Уманський національний університет садівництва
м. Умань, Черкаська область, Україна

Анотація. Фондовий ринок є важливим механізмом економічного зростання національної економіки, здатним трансформувати заощадження на інвестиційні проекти. За сучасних умов актуальним є дослідження формування та тенденції розвитку вітчизняного фондового ринку. Метою проведених досліджень щодо ролі фондового ринку у фінансуванні національної економіки з використанням показників, запропонованих зарубіжними авторами є підтвердження статусу фінансової системи України як ринкової. З огляду на це, роль фінансової системи для національної економіки значно вища, за роль банківського сектору, що дає змогу стверджувати, що фінансова система України містить елементи ринкової економіки, незважаючи на надмірно завищену величину капіталізації фондового ринку. Варто відзначити, що в Україні функціонує банківська фінансова система, в той же час, значення фондового ринку у фінансуванні економіки зводиться до мінімуму.

Ключові слова: фондовий ринок; фінансовий ринок; фінанси; національна економіка; фінансування національної економіки; проблеми фондового ринку; фондовий ринок; банківський сектор; роль фондового ринку; фондовий ринок та економіка

Розвиток фондового ринку в Україні порівняно молодий процес, який на сьогоднішній день є важливою складовою національної економіки. Ефективно

функціонуючий фондовий ринок сприяє перерозподілу інвестиційних ресурсів, забезпечуючи концентрацію фінансових ресурсів у найбільш прибуткових та перспективних галузях національної економіки. Фондовий ринок - один із головних механізмів залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій з метою економічного зростання, розвитку науково-технічного прогресу, інноваційної діяльності, освоєння нових виробництв. Економіка, в якій фондовий ринок процвітає, практично завжди сприймається як зростаюча. Фондова біржа є основним показником економічної міцності та розвитку країни.

У будь-якій економіці фондовий ринок є важливою складовою, оскільки він (поряд із банківським сектором) є інструментом перерозподілу коштів від економічних агентів, які мають вільні кошти, до економічних агентів, які потребують додаткового фінансування [1, с. 124]. Для окремо взятої фінансової системи визначальним чинником є ступінь залучення банківського сектора та фондового ринку до фінансування інвестиційної активності суб'єктів господарювання національної економіки. Розвиток фондового ринку призводить до підвищення рівня участі компаній шляхом залучення додаткових коштів для власних інвестиційних програм і розміщення своїх цінних паперів на ринку. За таких умов фондовий ринок відіграє важливу роль у фінансуванні економіки в порівнянні з банківським сектором. При недостатньо розвинутому фондовому ринку в країні виникає ситуація за якої компаніям не вистачає фінансових ресурсів для фінансування операційної та інвестиційної діяльності, що негативно впливає на створення нових робочих місць, призводить до зниження випуску продукції та продуктивності праці і реальних доходів населення.

Для більш ефективного ведення бізнесу підприємці часто використовують фондовий ринок. Для них торгівля на фондовій біржі цінними паперами є одним із найпростіших та найефективніших способів отримання фінансування для подальшого розвитку їх компаній. Публічна компанія, яка отримує кошти за рахунок продажу власних акцій, вільна від зобов'язань та відсотків, які могли б бути за умови, якщо джерелом фінансування були би

банківські кредити. Причому висока ліквідність, що має місце на фондовому ринку, дає змогу перетворювати акції на гроші з великою швидкістю. У розвитку фондових ринків зацікавлені як держава, так і підприємці, та окремі фізичні особи.

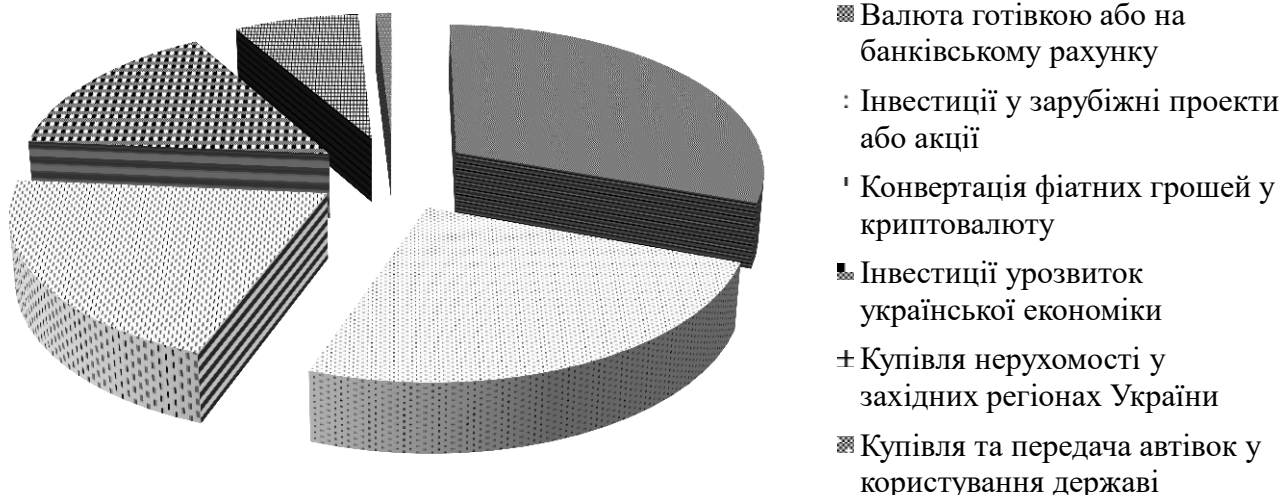
За сучасних умов такий фінансовий інструмент, як ринок цінних паперів, за багатьма параметрами значно перевищує можливості різних способів захисту заощаджень від інфляції та примноження власних коштів, серед яких: вкладення в нерухомість та земельні ділянки, банківські депозити, дорогоцінні метали та каміння, іноземну валюту тощо [2].

Варто відзначити, що найбільш надійним способом вкладення грошей для українців відповідно до онлайн-опитування, яке проходило з 4 до 16 квітня 2022 р. і в якому прийняли участь 430 приватних інвесторів з усіх регіонів України свідчить, що більше половини, або 54% учасників вважають дієвими інвестиції в зарубіжні проекти та акції.

А 45% опитаних бачать захист від знецінення у конвертації коштів в криптовалюті. Третина, або 33% респондентів вважають, що інвестиції у вітчизняну економіку можуть стати одним з інструментів, що допоможе уникнути ризиків девальвації. Це є підтвердженням цілком серйозних намірів роздрібного інвестора – підтримати країну у найскрутніші часи.

Придбання нерухомості у західних регіонах України приваблює 16% респондентів. Це невеликий показник, імовірно тому, що під загрозою поки що лишається вся країна в цілому. Лише 2% опитуваних бачать способом збереження вартості грошей купівлю транспорту та іншого майна і його передачу у користування ЗСУ. [3]

Результати опитування респондентів щодо способів запобігання ризику знецінення грошей за сучасних умов наведені на (рис. 1).

Рис. 1. Способи запобігання ризику знецінення грошей за сучасних умов

Роком раніше до початку військових дій в Україні проведені опитування в Черкаській, Вінницькій і Кіровоградській областях свідчать, що найбільш надійним способом вкладення коштів серед опитаних українців в 2021 р.: були придбання нерухомості – (42,7 %); зберігання коштів у банках (31,3%); купівля акцій підприємств (7,4%).

Вкладення коштів в цінні папери на довгострокову і навіть середньострокову перспективу свідчить про дохідність, яка суттєво перевищує розмір доходів в порівнянні з іншими засобами збереження заощаджень. На сьогоднішній день вітчизняний фондовий ринок при його можливості не залучають більшість потенційних як вітчизняних, так і зарубіжних інвесторів із тих чи інших причин. Водночас практика інвестування у цінні папери є поширеною у всіх економічно розвинених державах. Так, наприклад, у країнах з розвинутими ринковими відносинами приватними інвесторами є більшість населення, у процес залучені найширші верстви. Згідно з опитуванням Gallor, проведеним у 2016 р., 52% повнолітніх громадян США мали активи у вигляді цінних паперів. На японському фондовому ринку на початку 2016 р. налічувалося 49,44 млн. приватних інвесторів, а це близько 39% всього населення Японії [3]. Однією з причин того, що вітчизняний фондовий ринок не

приваблює сьогодні вітчизняних та зарубіжних інвесторів, є найгірша прибутковість серед основних світових фінансових активів. У 2017 р. (січень, лютий) вітчизняний фондовий ринок показував найгіршу прибутковість серед усіх фінансових активів у рейтингу Deutsche Bank - мінус 4% у доларах у річному вираженні (рис. 1). У той час як бразильський фондовий ринок, прибутковість якого складає 16% у річному вираженні, як і раніше на першому місці, як і в минулому та позаминулому роках [4]. Це викликає недовіру до вітчизняного фондового ринку не лише у громадян, а й у іноземних інвесторів. Аналіз проведених досліджень з даної проблематики свідчить, що до основних проблем, що перешкоджають ефективному розвитку вітчизняного фондового ринку, можна віднести наступні:

- низький рівень капіталізації вітчизняного фондового ринку;
- відсутність сучасної системи центрів клірингових розрахунків, депозитаріїв, незалежних реєстраторів, які забезпечували б інформаційну «прозорість» ринку для всіх учасників фондового ринку, а також розвиненої інфраструктури та достатнього інформаційного забезпечення;
- висока концентрація капіталізації та оборотів у своїх акціях підприємств;
- оподаткування операцій з руху фондових активів відповідно до чинного Податкового кодексу України ;
- висока волатильність вітчизняного ринку цінних паперів.

Успішне функціонування фондового ринку в Україні можливе за наступних умов:

- удосконалення чинного податкового законодавства, оскільки Податковий кодекс України не передбачає особливості оподаткування окремих операцій з фінансами та його норми щодо вітчизняного фінансового ринку, і як наслідок, його норми не повною мірою ідентичні з аналогічними термінами та поняттями, які закріплені у цивільному законодавстві та у законодавстві зі сфери ринку цінних паперів. Це створює проблеми неоднозначності тлумачення окремих норм у законодавстві. Найчастіше режим оподаткування

вітчизняного фінансового ринку є жорсткішим, ніж в інших світових фінансових центрах. В даний час існує об'єктивна необхідність для прийняття заходів щодо нарощування привабливості оподаткування вітчизняного фінансового ринку, що дасть можливість конкурувати зі світовими фінансовими центрами;

- зниження адміністративних бар'єрів та спрощення процедур державної реєстрації випусків цінних паперів, що дасть змогу нарощувати обсяги операцій із цінними паперами на вітчизняному фінансовому ринку. Варто спростити процес емісії цінних паперів, у тих випадках, коли дані цінні папери конвертуються в цінні папери, що мають той самий обсяг прав і ту ж частку акціонерів у статутному капіталі;

- вдосконалення якості корпоративного управління як на короткострокову, так і, довгострокову перспективу особливо щодо відповідальності керівників товариств, а також уточнення процесуального статусу акціонера, який пред'являє позов на користь суспільства;

- вдосконалення механізму залучення інвесторів та їх захисту інтересів. Безперервна та науково обґрунтована діяльність населення на фінансовому ринку є одним із чинників, що визначають не лише рівень життя в країні, але й свідчать про ступінь зрілості фінансового ринку, який забезпечує трансформацію індивідуальних заощаджень громадян у необхідні для економіки інвестиції. Це свідчить про зростання обізнаності населення щодо стану фінансового ринку, про розуміння ними базових засад його функціонування.

Регулювання цієї галузі з боку держави має бути спрямоване на посилення елементів свідомої поведінки роздрібних інвесторів, їх захист, створення умов зниження ризиків індивідуальних інвестицій, виключення спонтанності, необдуманого ризику та азарту, зазвичай супутніх раннім стадіям розвитку ринку цінних паперів та інвестиційної активності населення. Підвищення інтересу населення до фінансового ринку та стимулювання інвестування на фінансовому ринку індивідуальних заощаджень забезпечується

рядом заходів, у тому числі в галузі вдосконалення оподаткування. Важливим засобом стимулювання участі роздрібних інвесторів на фінансовому ринку можуть стати компенсаційні та страхові схеми;

– попередження та припинення недобросовісної діяльності щодо вдосконалення регулювання. Запобігання маніпулюванню цінами та укладання угод на основі інсайдерської інформації. Актуальною залишається проблема ухвалення закону про протидію зловживань на фінансових та товарних ринках. Окремі заходи щодо запобігання зазначеним зловживанням на організованому ринку можуть бути прийняті шляхом внесення змін до чинного законодавства враховуючи ініціативу та свідомість найбільш відповідальних учасників фінансового ринку та працівників регулюючих органів;

– консолідація та формування позитивного іміджу. Важливим чинником підвищення конкурентоспроможності вітчизняного фінансового ринку є створення його позитивного іміджу як серед вітчизняних так і зарубіжних інвесторів. Необхідно зосередити зусилля на тому, щоб подолати недостатній розвиток фінансового ринку та незахищеності залучених на вітчизняний фінансовий ринок інвестицій. Необхідна цілісна система розповсюдження інформації про вітчизняний фінансовий ринок, як серед іноземних інвесторів, так і в Україні. Низький рівень інформованості населення, а також відсутність довіри до інструментів фінансового ринку призводить до того, що до цього часу значна частина заощаджень громадян здійснюється у готівковій формі, шляхом вкладень в іноземну валюту та збільшення обсягу готівки на руках у населення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Коваленко Ю. М. Функціонування фондового ринку України в сучасних умовах. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2015. №1. С.122 – 133.

2. Іоргачова М. І. Фінансовий ринок України: сучасний стан основних сегментів. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/92.pdf (дата звернення 23.12.2022р.)

3. Як рятують від інфляції та у що вкладають гроші роздрібні інвестори. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/18/687187/> (дата звернення 25.12.2022р.)

4. Hailemariam A., Guotai C. Stock Market Development and Economic Growth: Empirical Evidence for Emerging Market Economies. International Journal of Economics, Finance and Management Sciences, 2014, Vol. 2, no. 2, pp. 171-181. URL: <https://www.sciencepublishinggroup.com/journal/paperinfo.aspx?journalid=173&doi=10.11648/j.ijefm.20140202.19> (дата звернення 26.12.2022р.)